

Feministinen henkilökohtaisen politiikka miehisen politiikan kritiikkinä

TUIJA PARVIKKO

ABSTRACT

The feminist politics of the personal as critique of masculine politics

The Italian feminist movement wished to redefine the masculine concept of politics as activity in the public sphere by introducing the slogan 'the personal is political'. The feminists focussed their attention on the creation of a new political culture among women to create a contrast to masculine politics, which were seen as authoritarian and power-orientated politics. At a first glance the first feminist writings tell us little about that 'masculine' which was denied, but rather concentrated on a search for that new, positive 'feminine' that was to form the basis of a political culture among women. In this article some of the first papers produced by the Italian feminist movement are examined in order to explore the concept of the 'masculine' in Italian feminism. It is against this background that the dimensions of the feminist thesis that 'the personal is political' are discussed.

1. Naisten poliittinen historia — jatkumoa vai katkoksia?

Henkilökohtainen on poliittista. Viime aikoina on eri yhteyksissä pulpahtanut esiin viitteitä siitä, että tämä feministisen liikkeen lähes 20 vuotta sitten lanseeraama iskulause on vihdoinkin tunkeutumassa myös suomalaisten politiikan tutkijoiden tietoisuuteen. Kiitos naisliikkeen ja Suomessa erityisesti naistutkijoiden ei matkan varrella ole päässyt täydellisesti unohtumaan, missä tämän nykyisin jo varsin kauas alkuperäisistä yhteyksistään etäännyneen idean juuret ovat.¹

Esimerkiksi Aino Saarinen on eri yhteyksissä tuonut esiin feministien pyrkimyksen kritisoida miehistä politiikkakäsitystä henkilökohtaisen poliittisuuden tarjoamasta näkökulmasta tavoitteen

na uudenlainen, miehisestä politiikkakäsityksestä poikkeava tapa mieltää politiikka/poliittinen. Samalla Saarinen on korostanut että naisten poliittista toimintaa ei voida palauttaa erityisiin »taistelukausiin», joiden välillä vallitsisi lähes täydellinen katkos, kuten esimerkiksi Riitta Jallinoja on esittänyt (ks. Saarinen 1986 ja Jallinoja 1983).

Itse olen päättänyt samantapaiseen näkemyksen perehtymällä italialaisen naisliikkeen ja naistutkimuksen piirissä tuotettuihin teksteihin. Esimerkiksi Conti-Odoriso puhuu feministisestä

¹ Itse olen käsitellyt henkilökohtainen on poliittista-temaa pro gradu -tutkielmassani »Henkilökohtainen on poliittista — italialaisen feministiliikkeen statu nascenti pyrkimyksenä uuteen naisten väliseen poliittiseen kulttuuriin», joka on julkaistu Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarjassa.

ideasta, joka on vuosisatojen varrella pulpahdellut esiin aina, kun siihen on tarjoutunut mahdollisuus. Feministisellä idealla Conti-Odoriso tarkoittaa naisen pyrkimystä määritellä itse itsensä, ottaa haltuun oma persoonansa ja oma elämänsä. Toistuvasti tämä pyrkimys on kuitenkin tukahdutettu. Miehin kulttuuri ei ole koskaan halunnut antaa naiselle tilaa itseilmaisuuksiin (Conti-Odoriso 1980, 8).

Toisaalta voidaan perustellusti väittää, että on ns. uuden naisliikkeen ja sen myötä virinneen naistutkimuksen ansiota, että naisten historia, mukaan lukien naisten poliittisen toiminnan historia, on »löydetty uudelleen». Pro gradu -tutkielmaa varten kokoamani italialaisen (ja jossain määrin myös amerikkalaisen) aineiston perusteella näyttää kiistattomalta, että kun ensimmäiset uusfeministiset ryhmät 1970-luvun taitteen molemmin puolin syntyivät, oli näissä ryhmissä toimivilla naisilla vahva tunne siitä, että he aloittivat tyhjästä ja olivat tekemässä jotain täysin uutta ja entuudesta poikkeavaa. Inhimillinen historia nähtiin miehen historiana, johon naisilla ei ollut siihen mennessä ollut osuutta, vaan naisen kohtalo oli ollut olla miehen kautta ja miehelle elävä lajинуusintaja, jonka elämä oli rajoitettu yksityisen alueelle, perheeseen (Donne è bello 1972, 59). Vasta hiukan myöhemmin feministisessä liikkeessä alettiin korostaa sitä, että naiset olivat toimineet ennenkin, ja muutkin kuin miehisen poliittisen koneiston rattailla kiipeilemään onnistuneet »poikkeusnaiset».

Yksi uusfeministisen liikkeen toimintaa orientoineista perusteista oli henkilökohtaisesta kokemuksesta lähteminen. Aino Saarinen esittää, että tämä feministinen peruste haastaa myös politiikan tutkijoita; niin naistutkimuksessa, kuin muussakin tutkimuksessa, on pyrittävä tavoittamaan myös tutkimuskohteen sisäinen näkökulma, naistutkimuksessa »todellisuutta on hahmotettava naisten oman kokemuksen ehdoilla» (Saarinen 1986, 316).

Mielestäni juuri pitämällä mielessä naisten oma kokemus voidaan yhdistää ajatus naisten poliittisesta toiminnasta jatkumona ja toisaalta tähän toimintaan sisältyneet katkokset. Kysymys ei siis ole siitä, että naisten toiminta jossain historian tiettyssä vaiheessa olisi välttämättä tyrehtynyt olemattomiin tai kääntynyt naisen vapautumisen näkökulmasta yksiselitteisen »taantumukseksi»,

vaan paremminkin naisten itseymmärrys omasta tilanteestaan on saanut historiallisesti spesifejä ja aikakauteen sitoutuneita muotoja ja sisältöjä. Kuten Saarinenkin toteaa (Saarinen 1986, 312), ei näitä naisille ominaisia toiminnan muotoja pystytä välttämättä laisinkaan tavoittamaan, jos tarkastellaan politiikkaa vain julkisen piiriin kuuluvana ilmiönä, jota määrittää valtataistelu.

Tästä näkökulmasta voidaan ymmärtää myös italialaisten feministien kokemusta, että »aikaisemmin ei ollut mitään tällaista», vaan kaikki oli aloitettava tyhjästä. Se mitä tiedettiin naisten aikaisemmasta toiminnasta, vaikutti välittömässä tarkastelussa »laadultaan erilaiselta» ja ehkä myös tehottomalta, koska sen vaikutuksia nykypäivässä ei pystytty heti havaitsemaan. Vasta kun naisen historian haltuunotto ja analyysi naisten omasta näkökulmasta konkreettisesti aloitettiin, saatettiin nähdä, että naisella oman elämänsä subjektina on historia, vaikka se samalla onkin riistetyn ja alistetun ihmiskunnan osan (puolisikon) historiaa.

Lisäksi on korostettava, että »tunne tyhjiöstä» ei välttämättä ole koskenut kaikkia naisia yhtäaikaan. Käsittääkseni esimerkiksi suomalaisen työläisnaisliikkeen »historiallinen muisti» kantaa yhtäjaksoisesti ainakin tämän vuosisadan alkuun. Mielestäni teesiä naisten toiminnassa esiintyneistä katkoksisista ei siis tarvitse kokonaisuudessaan hylätä, mikäli katkos ymmärretään suhteellisena ja eri aikoina eri naisryhmiä koskevana. Näyttää siltä, että uusfeministisen liikkeen nousussa 1960-luvun lopulla erityisesti kotirouvat olivat ryhmä, joka oli saarattu niin tehokkaasti eristyksiin muista naisista, että »tunne tyhjiöstä» saattoi syntyä (ks. esim. Friedan 1963).

2. »Miehisen» paikka feminismissä

Olemassaolonsa alkuaikoina uusfeministinen liike joutui pontevasti perustelemaan olemassaolonsa oikeutusta. Myös sen tiettyssä mielessä luonnollisin liittolainen, vasemmisto, suhtautui avoimen kielteisesti autonomiseen feministiseen liikkeeseen. Liikkeen ensimmäiseksi tehtäväksi osoitettiin määritellä naisen paikka riistettyjen joukossa (ks. esim. Spagnoletti 1974, 54–60). Täten feministien oli luonnollisesti määriteltävä myös se, mitä vastaan kamppailtiin. Feministinen liike julistautui naisten poliittiseksi liikkeeksi,

joka tavoitteli naisten oikeutta itsemäärittelyyn ja asetui kriittisessä suhteessa koko vallitsevaan miehiseen yhteiskuntajärjestelmään:

»Aloitimme analysoimalla naisen asemaa tässä kapitalistisessa yhteiskuntajärjestelmässä ja tässä italialaisen kapitalismin erityisessä vaiheessa. Pian olimme pakotettuja palauttamaan mieleen, että kuuluimme lajiin, joka eri muodoissa oli vuosisatoja elänyt eristyksen ja alemmuuden tilassa suhteessa miehiin arvoihin.» (Frabotta 1976, 11)

Tehdessäni pro gradu -tutkielmaani italialaisen feministiliikkeen politiikkakäsityksestä törnäsin italialaisten feministien tekstejä lukiessani jatkuvasti käsitteisiin »miehinen politiikka», »miehinen kulttuuri», »miehiset arvot» jne. ja niiden vastakäsitteisiin »naisinen politiikka», »naisten välinen kulttuuri», »naiset arvot» jne. Itseasiassa koko feministinen liike Italiassa keskittyi toimintansa ensimmäisinä vuosina viimeksi mainitun, siis naisisen määrittelyyn. Ehkä juuri tarpeesta löytää naiselle itsenäisiä ja miehisestä riippumattomia sisältöjä johtuu, että eksplisiittiset analyysit siitä, mitä miehisellä tarkoitettiin, jäivät kovin vähiin. Miehiseen politiikkaan yms. kyllä viitataan jatkuvasti, mutta tavallaan itsestäänselvänä, jo määriteltynä, yleisesti tunnettuna. Koska feministit eivät kuitenkaan selvineet naisisen määrittelystään ilman jatkuvia viittauksia miehiseen, on mielestäni perusteltua pyrkiä selvittämään, mitä feministit »miehisellä» loppujen lopuksi tarkoittivat. Onko feministeilä mahdollisesti taipumusta nimetä miehiseksi kaikki negatiiviseksi koettu? Sisältyykö feministiseen ajatteluun käsitys miehisestä olemuksellisesti pahana ja vastaavasti naisisesta olemuksellisesti hyvänä? Pyrkiikö feministinen liike miehisen kritiikillään kyseenalaistamaan ihmisten jakamisen »miehiin» ja »naisiin»? Pyrkiikö se mahdollisesti näiden käsitteiden uudelleen määrittelyyn vai pyrkiikö se paremminkin yksipuolisesti vahvistamaan naisista?

Tarkoitukseni on seuraavassa alustavasti tarkastella joidenkin italialaisen feministiliikkeen tuottamien tekstien kautta, mitä tarkoittaa se »miehinen», jota vastaan liike hyökkää. Tämän jälkeen siirrytään tarkastelemaan henkilökohtaisen politiikkaa miehisen politiikan kritiikkinä ja lopuksi tarkastellaan erään feministisen itsekri-

tiikin näkökulmasta sitä, mihin miehisen politiikan kritiikki johti.

3. Demau ja miehinen dominoivana arvona

Ensimmäinen selkeän feministisesti orientoitunut ryhmä Italiassa syntyi vuosien 1965 ja 1966 aikana Milanossa. Se otti nimekseen Il Gruppo Demistificazione Autoritarismo, Demau. Joulukuussa vuonna 1966 julkaistussa ohjelmallisessa manifestissaan ryhmä määritteli toimintansa perusteeksi tarpeen kehittää erityistä naisen asemaa analysoivaa teoriaa, joka ylittää idean emansipaatiosta, tasa-arvoisena osallistumisena ennalta määrättyjen arvojen kokonaisuuteen. Ryhmä halusi korostaa naisen alistamisen erityisyyttä, suhteellista riippumattomuutta taloudellisista rakenteista. Se paikallisti naisen riiston keskipisteeksi naisen seksuaalisen orjuuttamisen perheen sisällä ja se vaati naisen ideologista autonomiaa. (Spagnoletti (toim.) 1974, 25).

Hiukan myöhemmin ryhmä julkaisi tekstin nimeltä »Il maschile come valore dominante». Tämä teksti on yksi harvoista italialaisen feministisen liikkeen piirissä tuotetuista teksteistä, joissa nimenomaisesti käydään käsiksi miehisen analyysiin.

Demaun analyysi lähtee liikkeelle toteamuksesta, että nykyisessä yhteiskunnassa vallitsee sukupuolten välinen työnjako, jonka seurauksena miehen ja naisen yhteiskunnalliset roolit ovat tiukasti määritellyt. Tässä sukupuolisessa dualismissa nainen on häviölle jäävä osapuoli, kun taas miehelle on suotu kiistämätön etuoikeus ylemmyyteen ja valtaan (Spagnoletti (toim.) 1974, 37).

Siinä missä biologinen merkitys loppuu, termeistä »miehinen» ja »naisinen» kehittyi kaksi arvokategoriaa. Näitä kategorioita käytetään hyväksi yhteiskunnallisessa merkityksenannossa. Nämä merkitykset määräävät ihmisen yhteiskunnallisen sukupuolen mekaanisesti ja ne johtavat ankaraan, vaikkakin piilotettuun kulttuuriseen suhtautumistapaan (Spagnoletti (toim.) 1974, 37–38). Itseasiassa kaikki kulttuuriset arvot voidaan luokitella kahteen luokkaan, niihin joilla on ylivalta ja niihin, jotka ovat edellisille alistaisia (Spagnoletti (toim.) 1974, 38).

Demaun mukaan meidän yhteiskunnassamme »miehinen» yhdistää kaikki kylmän logiikan, vallan ja luonnon kukistamisen ominaisuudet, kun

taas »naisinen» on kuva luonnosta, vaistosta ja passiivisuudesta, jonka tukahduttaminen on tämän yhteiskunnan kunnian mitta. Edellisestä on syntynyt vallan ja logiikan tukema laillinen mielivalta, kun taas jälkimmäisestä on syntynyt riisto ja halveksunta. (Spagnoletti (toim.) 1974, 38).

Niinpä miehinen näyttäytyy kulttuurimme dominoivana arvona. Valta, logiikka, aggressiivisuus, tuottavuus, tehokkuus, voima jne. ovat arvoja, joille koko kulttuurimme perustuu. Alisteiset arvot, alistuvaisuus, luonnollisuus, omistautuminen, lempeys, tunne jne. tukevat niitä olemalla negatiivisessa mielessä niitä legalisoivana kääntöpuolena. Alisteiset arvot saavat alemman ilmaisullisen tehtävän, koska ne pystyvät murtautumaan esiin vain dominoivien arvojen kilven suojassa (Spagnoletti (toim.) 1974, 38).

Näiden kahden arvokategorian mystifioiva vastakkaisuus on syynä inhimillisen kokonaisuuden jakautumiseen kahteen kristallisoituneeseen ja vastakohtaiseen todellisuuteen. Niiden välinen valtasuhde järjestää yhteiskunnallisen ja kulttuurisen pelin logiikalla, josta on tullut ei-logogista autoritarismia vastakohtana oletetulle impotentille luonnollisuudelle, joka näyttää typeryytenä ja alistuvaisuutena. Näiden kahden kategorian välinen suhde legalisoi riiston, autoritarismin ja vieraantumisen, joka näkyy yhtäläillä seksuaalisen merkityksen, kuin muidenkin merkitysten tasolla (Spagnoletti (toim.) 1974, 38–39).

Miehinen on siis Demaulle kulttuurisesti määritetty arvo, tai arvojen kokonaisuus, jonka järjestelmään yhteiskuntaelämä ja inhimillinen toiminta on mukautettu. Myönteisinä pidetyt miehen arvot vaativat vastakohtapariksi kielteisinä pidetyt naiset arvot. Tässä yhteiskunnallisessa arvottamisessa naiselle on suotu vain jotain toisarvoista, alemmaa suhteessa mieheen, ja niinpä naisen kohtalo on jäädä alakynteen myös reaalisessa elämässä, jota nämä arvot määrittävät.

Miehissä ei Demaun mielestä ole mitään luonnollista tai vääjäämätöntä, vaan kysymys on inhimillisestä merkityksenannosta, joka kerran tapahduttuaan pyrkii ylläpitämään itseään ja kumoamaan vastaansa mahdollisesti nousevat uudet tai erilaiset merkitykset (Spagnoletti (toim.) 1974, 41).

Demaun hahmottelema arvokategorioiden vastakkaisuus antaa kuitenkin myös mahdollisuu-

den ajatella, että vaikka nainen on jotakin miehelle alisteista, on se samalla myös miehen kielto, joka vaikeuttaa miehen täydellistä toteutumista. Onko siis nainen jotakin hyvää vastaakohtana miehelle pahana? Käsittäakseni Demau ei aja takaa vallitsevan arvojärjestelmän mukaisen naisisten arvojen kohottamista miehisten rinnalle tai niiden ohi, vaan pyrkii kyseenalaistamaan koko dikotomian.

Demau toteaa, että arvojärjestelmän kristallisoituminen johtaa autoritarismiin, riiston asettamiseen pysyvänä suhteena jokaisessa kulttuurimme ilmauksessa (Spagnoletti (toim.) 1974, 43). Arvojen autoritaarinen määräytyminen taas johtaa niin miehen kuin naisen ilmenemiseen vieraantuneina ja epäaitoina.

Demaun mielestä on siis yhtä typerää pyrkiä integroimaan nainen dominoivaan arvojärjestelmään kuin ylistää mystifioituneita naisisia arvoja, joiden kohoaminen dominoiviksi vain johtaisi nykyisen tilanteen kääntymiseen pääläelleen (Spagnoletti (toim.) 1974, 45).

Demau kuitenkin katsoo atropologisten tutkimusten osoittaneen, että kaikissa yhteiskunnissa tehdään jonkinlainen yhteiskunnallinen ero miehen ja naisen välillä (Spagnoletti (toim.) 1974, 39). Niinpä se ei vaadikaan kertakaikkista luopumista miehen ja naisen kategorioista, vaan paremminkin niiden uudelleen määrittelyä siten, että nainen itse määrittelee oman naiseutensa ja siitä mahdollisesti naiselle annettavat yhteiskunnalliset merkitykset. Näin ollen Demau pyrkii ennen kaikkea yhteiskunnallisen arvojärjestelmän kumoamiseen ja uudistamiseen, jotta naiselle ja uudelleen määritellylle naiselle jäisi tilaa itseilmaisuuksiin.

4. Rivolta Femminile ja miehen filosofian kritiikki

Rivolta Femminile -ryhmä syntyi vuonna 1970 Milanossa. Se julkaisi manifestinsa kesällä 1970 ja pian sen jälkeen tekstin nimeltä »Sputiamo su Hegel», jonka lähtökohtana oli kyseenalaistaa »absoluuttisen miehen koko toiminta ja ajattelu, miehen, joka ei tiedostanut naista itsensä kanssa yhdenvertaiseksi inhimilliseksi olennoksi (Lonzi 1974, 19). Naisen ongelma merkitsee »jokaisen naisen — ilman valtaa, historiaa, kultuuria ja roolia — ja jokaisen miehen — hänen

valtansa, historiansa, kulttuurinsa, hänen absoluuttisen roolinsa — välistä suhdetta». (Lonzi 1974, 19)

Samaan tapaan kuin Demau, Rivolta Femminile katsoo, että naisen tasa-arvolla tarkoitetaan hänen oikeuttaan osallistua yhteiskunnalliseen vallankäyttöön tunnustamalla, että hänellä on yhdenvertaiset kyvyt miehen kanssa. Naiset ovat kuitenkin viimeaikaisten kokemustensa perusteella päätyneet koko miehen maailman kyseenalaistamiseen. On huomattu, että vallankäytön tasolla ei ole kysymys kyvyistä vaan erityisestä ja hyvin tehokkaasta vieraantumisen muodosta. Naisen itsensä asettaminen ei edellytä miehiseen vallankäyttöön osallistumista vaan vallan käsitteen kyseenalaistamista (Lonzi 1974, 20).

Rivolta Femminile mukaan erilaisuus on eksistentiaalinen prinssiippi, joka koskee inhimillisen olemisen tapoja, inhimillisten kokemusten erityispiirteitä, inhimillisiä päämääriä, avauksia, inhimillisen olemassaolon mieltä annetussa tilanteessa ja tilanteessa, jota ihminen tavoittelee. Naisen ja miehen välinen erilaisuus on ihmiskunnan perustava erilaisuus (Lonzi 1974, 20–21).

Niinpä tasa-arvon maailma onkin Rivoltan mukaan laillistetun kukistamisen ja yksiulotteisuuden maailma; erilaisuuden maailma taas on maailma, missä terrorismi laskee aseet ja kukistaminen lakkaa elämän moninaisuuden ja vaihtelevaisuuden kunnioittamisen hyväksi. Sukupuolten välinen tasa-arvo on kaapu, johon tänään kätketään naisen alemmuus. Tässä on se erilainen positio, joka haluaa saada aikaan erilaisen vanginneen sivilisaation kokonaisvaltaisen muutoksen (Lonzi 1974, 21).

Mitä Rivolta Femminile on tähän mennessä sanonut miehisestä? Se ei kiiruhda Demauin tavoin luetteloimaan miehen maailman ominaisuuksia tai arvoja, vaan pyrkii löytämään sen perusidean, primus motorin. Täksi primus motoriksi näyttää paljastuvan tasa-arvo, toisin sanoen samanlaisuus, yksiulotteisuus, yksisilmäisyys, mielikuvituksettomuus, joka pyrkii tukahduttamaan kaiken itsestään poikkeavan, erilaisen, moniulotteisen, joka ei sopeudu yhteiskunnan sääntöihin, so. miehen sääntöön. »Mies» kulttuurin kuvana on pyrkinyt tukahduttamaan ja tukahduttanut »naisen» erilaisena, itselleen vieraana.

Koska naisinen erilaisena on vuosisatojen ajan tukahdutettu ja kielletty, ei naisisen ominaislaa-

tu tämänhetkisessä tilanteessa näyttäydä naiselle itselleenkaan välittömästi selkeänä. Rivolta Femminilen mukaan tämänhetkisellä uudella tietoisuuden tasolla nainen kieltää, miehen vallan asettamana dilemmana, niin tasa-arvon kuin erilaisuudenkin tason, ja vaatii, ettei ketään inhimillistä olentoa eikä mitään ihmisryhmää pidä määritellä toisen inhimillisen olennon tai ryhmän perustalta. On tehtävä »kulttuurinen tabula rasa», jossa naisesta riisutaan kaikki miehen kulttuurin hänen päälleen kasaamat valheelliset määreet. Vasta tämän jälkeen nainen voi aloittaa itsensä uudelleenmäärittelyn ja oman persoonansa haltuunoton omista lähtökohdistaan (Lonzi 1974, 22 ja L'Almanacco 1978, 7).

Rivolta Femminile aloittaa valheellisten määreiden riisumisen naisen yltä käymällä Hegelin kimppuun. Ryhmän mukaan hegeliläinen herran ja ringin suhde on miehen maailman sisäinen suhde ja dialektiikka sovittautuu siihen termiin, jotka on johdettu vallan haltuunoton edellytyksistä. Miehen ja naisen välinen erimielisyys ei sen sijaan ole miehen maailman sisäinen suhde siinä mielessä, että patriarkaalin kulttuuri ei näe sitä inhimillisenä ongelmana vaan luonnollisena tosiseikkana. Sitäpaitsi naiskysymyksen sisällyttäminen herran ja ringin taistelun konseptioon on virhe, joka ei ota huomioon miehen absoluuttista etuoikeutta naiseen nähden, vaan asettaa ihmiskunnan näköalat miehen problematiikan näkökulmasta, joka siis avaa näköaloja vain miesyhteisölle. Naisen orjuutta ei voi samastaa minkään muun ihmisryhmän orjuuteen, vaan nainen on alistettu nimenomaan naisena (Lonzi 1974, 23–24).

Rivoltan mukaan Hegel näkee naisen pysähtyneenä naisisen prinssiipin mukaan yhteen vaiheeseen (perheeseen), kun taas rengissä toteutuu inhimillinen edellytys, joka toteuttaa historiassa evankelista maksimiumia »viimeiset tulevat ensimmäisiksi» (Lonzi 1974, 27).

Kaiken kaikkiaan Rivolta Femminile siis katsoo, ettei Hegel, sen enemppää kuin muutkaan miesajattelijat, kykene tavoittamaan naisen alistamisen luonnetta ja naisen vapautumisen näköalaa, sillä naisen ja miehen välistä ristiriitaa ei voi ratkaista eliminoimalla toista heistä, ja siten valtataistelu ei ratkaise miehen ja naisen välisen suhteen ongelmaa. Taistelu patriarkaalista yhteiskuntaa vastaan ei käy yhteen herran ja ringin dia-

lektiikan kanssa (Lonzi 1974, 27), sillä nainen ei ole dialektisessa suhteessa miehiseen maailmaan. Naisen esittämät vaatimukset eivät edellytä antiteesiä, vaan liikkumista toisella tasolla (Lonzi 1974, 54).

Näin nainen erilaisena määritetty Rivolta Femminillelle jonain miehisten maailman tavoittamattomissa olevana, joka ei noudata miehisten ajattelun logiikkaa, ja jota ei siten saa kiinni olemassa olevilla käsitejärjestelmillä.

Rivolta Femminilen tulkinta naisisten erilaisuudesta saattaa ensisilmäyksellä vaikuttaa hämähäältä ja epäselvältä. Tekstien tarkka lukeminen kuitenkin osoittaa, että Rivolta ei itse asiassa kiiruhda väittämään juuri mitään tästä erilaisesta naisesta. Pyrkimyksenä on paremminkin perustella metodi, jonka avulla voitaisiin tavoitella naisen vapautumista. Tämän metodin ytimenä on kaikkien miehisten ajattelun naisen päälle kasaaminen valheellisten, mystifioivien ja naisen itsensä ulkopuolelta tulevien määreiden riisuminen naisen yltä.

Onko Rivolta Femminilen tarkoitus sitten löytää jokin »naisen tosi olemus» miehisten määreiden takaa? Ryhmä toteaa, että

»nainen sellaisena kuin hän on, on täydellinen yksilö: muutoksen ei pidä tulla hänen ulkopuoleltaan, vaan sen pitää koskea sitä, millaisena hän näkee itsensä maailmassa ja millaisena muut hänet näkevät.» (Lonzi 1974, 56)

Näin Rivolta Femminilen mukaan nainen on (tai hänen täytyy saada olla) se, miksi hän itsensä määrittelee. Loppujen lopuksi siis myös Rivolta Femminilen mielestä kysymys on inhimillisestä merkityksenannosta, eikä mistään »tosi luonnon» tavoittelemisesta.

Mikä sitten miehisten yksilöllisyyden kulttuurissa on niin »pahaa», ettei Rivolta Femminile voi sitä hyväksyä? Ryhmä katsoo, että mieslaji on jatkuvasti uhannut elämää ja tänään se uhkaa eloonjäämistä. Nainen on jäänyt miehen orjaksi, koska ei ole hyväksynyt tätä, vaan vaatii eloonjäämistä arvona (Lonzi 1974, 58).

Rivolta Femminilen mukaan valloittamista, sotaa ja tuhoa välineinä itsensä toteuttamiseen käyttävä miehisten kulttuuri on tullut tiensä päähän, koko ihmislajin eloonjääminen on uhattuna (Lonzi 1974, 59). Näin siis kierrytään takaisin vallan-

käyttöön ja vallantavoitteluun miehisten toimintamuotoina, jotka on kyseenalaistettava.

5. »Miehisten» politiikka julkisen politiikkana versus henkilökohtaisen poliittisuuden mahdollisuus

Miehisten yhteiskunnan dominoivana arvona tai miehisten erilaisen kukistavana yksilöllisyytenä — yhtä kaikki feministien näkemykset ovat yhtenevät mitä tulee naisen paikkaan ihmiskunnan historiassa ja vallitsevassa yhteiskuntajärjestelmässä. Naisesta itsestään lähtevä ja tässä miehisten autenttinen merkityksenanto ja toiminta on työnnetty syrjään ja tukahdutettu. Miehisten dominoivassa järjestelmässä naiselle jää vain yksi paikka toteuttaa itseään, privaatti, ja sillekin miehisten on asettanut rajat. Feministisen liikkeen lanseeraamaa iskulausetta henkilökohtainen/privaaatti on poliittista voidaan siis mainiosti tarkastella myös feministien miehisten konseptin kautta. Miehisten politiikka on valtataistelua ja kilpailua julkisessa, siis sitä kyseenalaistavan naisisten politiikan on lähdeävä liikkeelle henkilökohtaisesta ja privaatista, pohdittava vallan käsitteen kyseenalaistavan politiikan mahdollisuutta.

Seuraavassa siirrytään tarkastelemaan niitä ulottuvuuksia, joita teesi henkilökohtaisen poliittisuudesta miehisten politiikan kritiikkinä ja leimallisesti naisista politiikan ymmärtämistapana feministeillä sai. Tarkastelussa tukeudutaan pääasiassa italialaisten feministien 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun ensimmäisellä puoliskolla tuottamiin teksteihin.

Henkilökohtainen on poliittista -teesin lanseerasivat ensimmäisinä amerikkalaiset feministit 1960-luvun loppupuolella. Iskulause omaksuttiin nopeasti myös Euroopassa ja ennen kaikkea Italiassa siitä tuli koko nousevan feministisen liikkeen toimintaa orientoinut periaate. Henkilökohtainen nähtiin poliittisena nimenomaan naiselle, koska naisen elämä keskittyy henkilökohtaisen, so. yksityisen alueelle, perheeseen, (ks. esim. Donne è bello 1972). Ensisilmäyksellä tällainen näkemys merkitsee laajennusta verrattuna ns. perinteiseen poliittikkakäsitykseen, jonka mukaan politiikka on ymmärretty ennen kaikkea julkisella alueella, perheen ulkopuolella tapahtuvaksi toiminnaksi.

Voidaan kysyä, miksi feministit näkivät toimintansa alusta alkaen nimenomaan poliittisena, eivätkä kysyneet politiikan kategorian pätevyyttä naisten toiminnan määrittelijänä. Ainakin politiikka taisteluna vallasta tuntuisi olevan kovin tyypillisesti miehistä toimintaa ja siten feministisen kritiikin luonteva kohde. Kuten edellä on käynyt ilmi, miehisten kritiikki merkitsi feministeille usein myös miehisten kategorioiden uudelleenmäärittämistä, eikä välttämättä niiden yksioikoista hylkäämistä. Henkilökohtaisen politiikka asettuu miehisten politiikan kritiikkinä, pyrkimyksenä määritellä politiikka uudelleen, tällä kertaa naisen näkökulmasta.

Politikointi voidaankin nähdä naisten itsepuolustuksena tilanteessa, jossa nainen oli painettu alas ja pyrittiin pitämään yhteiskunnan marginaalissa. Tätä näkemystä perustelee politikointimuoto, jonka feministit aluksi omaksuivat. Feministinen toimintahan oli aluksi ennen kaikkea toimintaa itseensä sulkeutuneissa pienryhmissä, jotka pyrkivät itsetiedostamisen avulla naisen aseman analysointiin; samalla kun politikointi nähtiin ainoana mahdollisuutena murtaa eristyneisyyden kehä naisten ympäriltä, rakennettiin pienryhmä, naisten oma kehä, estämään liian kovat iskut miehisten maailman taholta (Donne *è bello* 1972, 93). Toisin sanoen haluttiin muodostaa paikka, minne miehin ei enää naiselta lupaa kysymättä pääsisi tunkeutumaan.

Kun politikointi naisten itsepuolustuksena yhdistetään ajatukseen henkilökohtaisen politisoinnista, päästään edellisestä hieman poikkeavaan visioon. Tällöin asettuvat vastakkain toisaalta pienryhmä miehisten politiikasta vetäytyvänä itsepuolustuksena ja toisaalta henkilökohtaisen poliittisuus politiikan alaa laajentavana teemanä. Onko vetäytyminen pienryhmiin sittenkin vain uskalluksen puutetta? Italialaiset feministiryhmät voidaan jakaa kahtia suhteessa tähän kysymykseen. Ns. reflektioryhmät² pitävät keskustelua miehisten järjestelmän kanssa mahdottomana ja pitäytyvät tietoisesti miehisten politiikan ulkopuolella. Pienryhmä nähdään uutta naisten välistä ja miehisten riippumatonta poliittista kulttuuria tavoittelevana toimintana. Tällöin siis politiikan alaa toisaalta laajennetaan henkilökohtaiseen päin, mutta toisaalta se samalla supistetaan julkisen ulkopuolelle.

Ns. yhteiskunnallisen toiminnan ryhmät sen si-

jaan pyrkivät laaja-alaisempaan strategiaan. Poliittinen nähdään myös henkilökohtaisessa ja juuri sen antamasta viitekehystä halutaan asettaa konfrontaatioon miehisten politiikan kanssa. Henkilökohtaisen poliittisuus asettuu voimavaranä, jonka avulla voidaan säilyttää omaileminen lähestymistapa ja näkökulma myös pienryhmän ulkopuolella.

Vaikka feministinen liike julistautui naisten poliittiseksi liikkeeksi, politiikasta ja poliittisuudesta ei koskaan muodostunut feministeille yläkategorioita, joihin liikkeen toimintaa ensisijaisesti olisi suhteutettu. Paremminkin politikointi nähdään välineenä, jonka avulla voidaan tavoitella perimmäistä päämäärää, naisen vapautumista. Feministit eivät siis kysy suoraan, onko perinteinen miehin poliittikka poliittista laisinkaan, vaan he kysyvät, mikä on poliittista naiselle, ja millaista tulisi naisisen politiikan olla. Koko miehisten kulttuurin kyseenalaistamisen näkökulmasta tässä voidaan nähdä tiettyä epäjohdonmukaisuutta, mutta feministisen uudelleenmäärittelyksen näkökulmasta epäjohdonmukaisuutta ei välttämättä ole. Koska feministit ymmärtävät miehisten arvojärjestelmän tai yksilulotteisena repressiona, he eivät kysy miehisten politiikan muuttumisen mahdollisuuksia siitä itsestään käsin, vaan kyseenalaistavat sen nimenomaan suhteessa naiseen ja naisiseen.

Henkilökohtaisen politisoiminen ei kuitenkaan jäänyt merkitsemään feministeille itselleenkaan vain privaattia poliittisena naiselle. Tästä henkilökohtaisen poliittisuudelle annettavasta ensimmäisestä konnotaatiosta edetään pian uusiin tulkintoihin ja voidaankin kysyä, mitä kaikkea on se henkilökohtainen, joka politisoidaan. Privaatti poliittisena naiselle toimii tällöin ikäänkuin tila-

² Italialaisten feministiryhmien jakaminen reflektioryhmiin ja yhteiskunnallisen toiminnan ryhmiin perustuu Calabron ja Grasson esittämään jaotteluun (Calabrò ja Grasso 1985, 43–44), jonka mukaan 1970-luvun alun milanolaiset feministiryhmät voitiin luokitella näihin kahteen ryhmään. Reflektioryhmille oli ominaista itsetiedostamistoiminnan preferoiminen ja pienryhmätoiminnan näkeminen jo poliittisena, uutta naisten välistä poliittista kulttuuria tavoittelevana toimintana. Yhteiskunnallisen toiminnan ryhmät taas pitivät pienryhmätoimintaa esipoliittisena, naisia poliittiseen konfrontaatioon valmistavana toimintana, jonka kautta naiset saavuttaisivat oman, itsenäisen näkökulmansa politiikkaan. Tässä tämä jaottelu on yleistetty koko Italiaa koskevaksi.

käsitteenä, joka avaa sen yleisen horisontin, missä liikutaan.

Nähdäkseni seksuaalisuus on teema, joka draaattisesti radikalisoi feminististä kysymyksenasettelua.³ Naisen riiston paikallistaminen ennen kaikkea perheen sisällä tapahtuvaksi seksuaaliseksi riistoksi ja tukahduttamiseksi (ks. esim. Sottosopra 1973) panee ikään kuin paikalleen pysähtyneen privaatin sfäärin ja siinä elävän naisen liikkeelle. Vaatimus naisen seksuaalisuuden haltuunotosta voidaan ymmärtää syvällisenä vaatimuksena ottaa haltuun omaa elämää koskevat suhteet ja ratkaisut. Nainen omaa seksuaalisuuttaan tavoittelevana olentona on jo oman toimintansa subjekti, joka asettuu konfrontaatioon ulkomaailmaa vastaan. Tällöin ulkomaailma ei ole vain julkinen sfääri, vaan kaikki minkä nainen subjektina kohtaa oman itsensä ulkopuolella.

Seksuaalisuus on toisaalta myös teema, jonka yhteydessä feministit uskaltavat kysymään miestä subjektina. Feministien käsityksen mukaan miehen seksuaalisuus siinä muodossa kuin se perinteisesti ilmenee, edellyttää naisista seksuaalisuutta miehen haluihin alistettuna masokistisena seksuaalisuutena. Nykymuotoinen miehen ja naisen välinen seksuaalisuhde ei ole kahden vapaan ja itsemääräävän subjektin välistä kanssakäymistä, vaan se on kanssakäymistä, jossa ylempi, miehen seksuaalisuus, valloittaa ja omistaa alemman, naisen seksuaalisuuden. Tällöin autenttinen, naisinen seksuaalisuus tukahtuu ja menettää mahdollisuuden itseilmaisuun, mutta yhtäläillä miehen seksuaalisuus näyttää itselleen vieraana ja riistettynä (Sottosopra 1973, 49–52). Tämän pitemmälle feministit eivät kuitenkaan mene. He eivät lähde spekuloimaan, millaista olisi uusi miehen autoritaarisista arvoista vapaa seksuaalisuus.

Entä kehittyikö feministisessä liikkeessä paradigmoja, joiden puitteissa ulkomaailman kanssa olisi pitänyt konfrontoida? Tämä on kysymys, jossa eri feministiryhmien strategiset erot näytettyvät selvinä. Joissakin ryhmissä vaatimusta

ottaa haltuun omaa elämää koskevat suhteet ja ratkaisut ei nähty ristiriitaisena perheessä elämiselle ja »vanhan elämän» muotojen ylläpitämiselle. Katsottiin, että jokaisen naisen on saatava edetä omassa rytmissään ja omalla tavallaan ryhmän pakottamatta mihinkään tiettyyn ratkaisuun.

Joissakin toisissa ryhmissä muodostui taas yleiseksi käytännöksi irtaantua aikaisemman elämän suhteista ja muodoista. Katsottiin, että miehisestä vapaata naisista toimintaa ei kyetä tavoittamaan muuta kuin irtaantumalla itse konkreettisesti niin pitkälle kuin suinkin miehisestä maailmasta, sen arvoista ja rakenteista. (Calabrò ja Grasso 1985, 242)

Mikäli feministinen toiminta ymmärretään naisisen tavoittelemisena dominoivan miehen kulttuurin keskellä (tai paremminkin reunamalla), näyttää tällainen toiminta vastakulttuurin konkreettisena rakentamisena valtakulttuurin sisään. Erilaisten »elämäntapakokeilujen» ja kommuuniasumisen yleistyttyä 1970-luvulla on tällaisen »saareke-politiikan» tehokkuus myös yritetty kyseenalaistaa. Tässä ei käydä pohtimaan feministisen suhteista irtautumisen politiikan tehokkuutta valtajärjestelmän horjuttajana, vaan halutaan enemmänkin kiinnittää huomiota siihen, millaisena feministinen henkilökohtaisen politiikka näytti kokonaisuudessaan. Juuri feministisen politiikan monitasoisuus ja monimuotoisuus vaikeutti sen saamista kiinni »itse teossa». »Järjestelmän» oli hankala keksiä sanktioita, joilla olisi kyetty saartamaan liike, jolla ei ollut yhtä selvää organisaatiota ja olemistapa-aa, vaan joka eteni sekä horisontaalisesti, että vertikaalisesti yhtäaikaan vanhoja organisaatioita ja rakenteita leikaten ja näiden ulkopuolella (Boccia ja Pitch 1980, 117–120). Tästä syystä ei myöskään 1980-luvulla, feministisen liikkeen »näkyvän» joukkotoiminnan tyrehtyttyä, ole pystytty antamaan myöntävää vastausta kysymykseen, onko feministinen liike kuollut.

1970-luvun alkuvuosina näkemuserot ja strategiset painopiste-erot eri feministiryhmien välillä suhteessa yksilön omaa elämää koskeviin ratkaisuihin näyttävät ennen kaikkea suurena liikkuvuutena eri ryhmien välillä. Ryhmää vaihdettiin juuri sen mukaan, miten sen ideologia sopi omaan sen hetkiseen tilanteeseen.

Eri feministiryhmien välillä voidaankin näh-

³ 1970-luvun kuluessa naisen vapautuminen alkoi entistä selvemmin merkitä feministeille oman ruumiin, oman seksuaalisuuden haltuunottoa. Henkilökohtaisen politiikka tarkentuu »ruumiin politiikaksi» jossa tavoitellaan pitkään tukahdutettuna olleita naisen aikoja, paikkoja ja rytmejä. Naisen riiston materiaalisuus paikallistuu naisen ruumiissa mykänä ja tukahdutettuna, itsestään tietämättömänä.

dä mielenkiintoinen ristiinkäyvä jako. Toisaalta ns. yhteiskunnallisen toiminnan ryhmät näyttäytyivät laaja-alaisempina mitä tulee politiikan alan laajentamiseen akselilla yksityinen — julkinen. Toisaalta ns. reflektioryhmissä, joiden politiikan ala jäi varsin kapeaksi, syvennettiin voimakkaasti henkilökohtaisen poliittisuuden teemaa nimenomaan yksilön omaa elämää koskevin suhteina ja ratkaisuin.

Tämän jaottelun perusteella voidaan myös arvioida yksilön ja ryhmän välisiä suhteita eri feministiryhmissä. Yhteiskunnallisen toiminnan ryhmät osoittautuvat vähemmän pakottaviksi: toimintaan osallistuvilta ei vaadita mitään tiettyä elämäntapaa. Reflektioryhmit taas »pakottavat» jäseniään tietyn tyyppisiin henkilökohtaisiin ratkaisuihin ja suhteisiin.

Äärimmillen suhteiden muuttaminen kehittyi esimerkiksi Rivolta Femminile -ryhmässä, jossa poliitikasta suhteiden muuttamisena kehittyi poliittikaa suhteista irrottautumisena. Tämä irrottautuminen ei tapahdu vain ryhmänä (kuten joissakin toisissa feministiryhmissä), vaan koskee myös jokaista ryhmän jäsentä erikseen. Rivolta Femminilen mukaan itsetiedostaminen on jokaisen henkilökohtainen prosessi, jota ei voi kommunikoida kunnolla ulospäin, ei siis loppuun asti edes ryhmän toisille naisille (Calabrò ja Grasso 1985, 242—243). Rivolta Femminilen käsitystä feministisestä toiminnasta jokaisen naisen henkilökohtaisena toimintana/prosessina voidaan verrata erään toisen feministiryhmän, Anabasin käsityksiin.

Anabasi-ryhmä perusti toimintansa naisten kesken olemiseen (*stare fra donne*) ja suoraan naisten väliseen kommunikaatioon, jonka tavoitteena oli uuden naisten välisen poliittisen kulttuurin luominen.⁴ Tässä peruslähtökohdassa ei siis edellytetä poliittikaa toimintana uuden naisten välisen poliittisen kulttuurin välttämättömänä ehtona, tai jos edellytetään, se on kuitenkin selkeän alisteinen politiikalle olemisena. Rivolta Femminile sen sijaan korostaa itsetiedostamisto-

mintaa toimintamuotona, joskin varsin ahtaasti ainoana sellaisena.

Toisaalta voidaan kysyä, oliko olemisen naisten kesken klassisessa mielessä olemista tekemisen vastakohtana. Ehkä tässä kohdataankin tilanne, jossa feministit eivät tyydy vain määrittelemään miehisä käsitteitä uudelleen, vaan jossa kehitetään uusia käsitteitä, joiden »ala» ei vastaa vanhojen miehisten käsitteiden alaa. Ehkä siis olemisessa naisten kesken onkin kysymys jonkinlaisesta olemisesta tekemisestä, joka pyrkii kyseenalaistamaan vanhan konseptin toiminnasta jonain välittömästi havaittavissa olevana ja useimmiten myös välittömiä tuloksia tuottavana tekemisestä. Tähän viittaa se, että Anabasi-ryhmä »oli tavalla», jossa naiset myös söivät, joivat ja huvittelivat yhdessä »varsinaisen poliittisen toiminnan» lisäksi. Tällöin kaikki nämä yhdessä olemisen muodot politisoituvat tavalla, jota on vaikea sovittaa »miehiseen» poliittikkäsitykseen, jonka puitteissa kuulostaisi lähinnä absurdilta puhua esimerkiksi yhdessä syömisessä poliittisen toiminnan muotona (lukuunottamatta tietysti ns. poliittisia lounaita).

Edellisistä poikkeava näkökulma voidaan ottaa, jos pannaan vastakkain käsitys henkilökohtaisen poliittisuudesta yksilön omaa elämää koskevin suhteina ja ratkaisuin ja henkilökohtaisen poliittisuus politiikan ryhmäluonteen kiistävänä naisten yhteisyyttä tilaa koskeva ratkaisuksi rajoittavana näkökulmana.⁵ Olemisen ja tekemisen kautta päädytään joissakin suhteissa varsin samantapaisiin näkemyksiin, vaikka täydellisestä yhtäläisyydestä ei voidakaan puhua.

Näkemyksen henkilökohtaisen poliittisuudesta yksilön omaa elämää koskevin suhteina ja ratkaisuin vastustaa ajatusta naisten yhteisyydestä automaattisena, annettuna ja luonnollisena tilana. Se päin vastoin korostaa konfliktin ilmaantumista heti, kun yksilö joutuu tekemisiin jonkin oman

⁵ Pienryhmien lisäksi feministit alkoivat perustaa myös feministisiä kollektiiveja, joiden tarkoitus oli toimia »naisten paikkoina». Feministiset tulkinnot kollektiivin merkityksestä jakutuvat karkeasti ottaen kahtia. Jotkut ymmärsivät kollektiivin pienryhmää laajemmaksi organisoitumismuodoksi, jonka avulla pienryhmät saattoivat vaihtaa kokemuksiaan ja suunnitella yhteisiä »interventioita sosiaaliseen». Jotkut taas käsittivät kollektiivin tilana, jossa muuten erillisten naissubjektien oli mahdollista toimia yhdessä. Viimeksi mainittu käsitys siis kieltää naisten välisen yhteisyyden muuta kuin tilaa koskevana ratkaisuna.

⁴ Anabasi-ryhmä syntyi vuonna 1970 Milanossa. Se voidaan luokitella kuuluvaksi reflektioryhmiin. Reflektioryhmillä ominainen itsetiedostamistoiminnan lisäksi Anabasilille oli ominaista ns. naisten kesken oleminen. Ryhmä katsoi, että vain elämällä ja kokemalla yhdessä naiset voivat kehittää uuden, naisten välisen poliittisen kulttuurin, joka on naisen vapautumisen ehto.

itsensä ulkopuolella olevan kanssa. Naisryhmä ei siis voi olla yhtenäinen ja homogeeninen, vaan se on jo poliittinen juuri siinä mielessä, että myös ja ennen kaikkea ryhmän sisäiset, siis ryhmän jäsenten väliset suhteet nostattavat konflikteja. Naiset voivat toimia yhdessä samassa tilassa, mutta silti toisistaan erillisinä subjekteina.

Sen sijaan ajatuksen naisten kesken olemisesta voidaan katsoa sisältävän oletuksen naisten välisistä suhteista luonnollisina ja epäproblemaattisina suhteina. Naisten yhdessäoleminen hämää tai voittaa yksilön oman olemisen ja yksilön ja ryhmän väliset suhteet.

Oleminen naisten kesken edellyttää kuitenkin myös tilan, jossa ollaan. Siten myös se viittaa naisten yhteisyyteen samassa yhteisessä tilassa olemisena. Naisryhmä ei siis ole homogeenisesti ajatteleva ja toimiva kokonaisuus, vaan yksittäisten naisten kokoonpano, joiden yhteistoimintaa yhteinen tila määrittää merkittävällä tavalla.

Mikäli naisten kesken oleminen tulkitaan olemiseksi tekemisenä, ei edellinen luokittelu tunnu järkevältä. Oleminen tekemisenä viittaa siihen, että mahdollinen naisten välillä syntyvä yhteisymmärrys on yhteistoiminnan tulos, eikä luonnostaan lankeava tila.

Toisaalta naisten kesken olemisen ideaan sisältyy ainakin pyrkimys konfliktista vapaaseen naisten väliseen politiikkaan. Tämän käsityksen avain on feministisessä käsityksessä miehisestä toiminnasta ja politiikasta toimintana, johon aina sisältyy konflikti: eristämällä »miehinen» naisten välisen toiminnan ulkopuolelle voidaan saavuttaa uusi konseptio politiikasta, joka ei automaattisesti edellytä konfliktia. Näin siis politiikka konfliktina ymmärretään jonain naisille ulkopuolisena ja vieraana, josta on päästävä eroon.

Feministisestä pyrkimyksestä konfliktista vapaaseen naisten väliseen politiikkaan voidaan löytää kaipuuta ongelmattomaan harmonia-yhteiskuntaan. Mikäli poliittiset suhteet ymmärretään suhteiksi, joille on ominaista konflikti, siitä on myös löydettävissä selvä epäpoliittisoiva tendenssi, pyrkimys jonnekin politiikan ulkopuolelle.

Jos taas noudatetaan feministien omaa ajattelua, ei tällaista tietenkään voi väittää. Kiistatonta sen sijaan on, etteivät feministit ainakaan 1970-luvun alkuvuosina pystyneet antamaan lopullista vastausta kysymykseen, mitä on uusi

naisten välinen konfliktista vapaa poliittinen kulttuuri.

Feministinen pienryhmäkäytäntö päin vastoin osoitti, että naisten välinen toiminta ei itse asiassa ollut sen konfliktittomampaa kuin perinteinen politiikkakaan. Pienryhmätoiminnan huomattiin synnyttävän varsin samantyyppisiä konflikteja kuin miehen politiikan (ks. esim. Sottosopra 1974). Osa feministiliikkeestä tarkisti lopulta käsitteisiään, ja hylkäsi hypoteesin naisten välisistä suhteista konfliktista vapaina suhteina. Konfliktia ei enää pyritty karttamaan, vaan pureutumaan sen analyysiin. Naisten väliset suhteet politisoituivat uudelleen tiedostamattoman ristiriitaisten kerrosten analyysissä.⁶

Suurin osa feministisestä liikkeestä Italiassa oli kuitenkin vuoden 1974 vaiheilla taipuvainen ajattelemaan, että ryhmäkäytännön ristiriidat johtuvat miehen momentista, jota ei ole vielä onnistuttu eliminoimaan naisten välisistä suhteista. Monet feministiryhmät väistävät koko ongelman ja tulkitsevat konfliktin ilmaantumisen pienryhmäkäytäntöä kriisiyttäväksi tekijäksi merkiksi pienryhmäkäytännön täyttymisestä. Katset käännetään ulkomaailmaan. (ks. esim. Sottosopra 1974). Konfrontaatiossa miehen politiikan ja järjestelmän kanssa konfliktia ei tietenkään tarvitse kieltää, vaan sen voidaan katsoa johtuvan yksinomaan vastustajasta.

5. »Eirilainen» Feministisen politiikan haastajana

Feministinen pienryhmäkäytäntö ja koko pyrkimys uuteen naisten väliseen poliittiseen kulttuuriin tuntui 1970-luvun puoliväliin tultaessa feministien omasta näkökulmasta ajatuvan kriisiin. Toisaalta vuoden 1974–76 olivat Italiassa aikaa, jolloin feministinen liike paisui kaduilla mieltään osoittavasti joukkoliikkeeksi. Liikkeen toimintamuodot ja kysymyksenasettelu monipuolistuivat verrattuna 1970-luvun alkuvuosien itsetiedostamistoimintapainotteiseen »reflektiovaiheeseen».

Edellisessä alaluvussa pyrittiin tarkastelemaan henkilökohtaisen politiikan tulkintahorisontin

⁶ Eräät feministiryhmät siirtyivät ns. tiedostamattoman käytäntöön (la pratica dell'inconscio), jossa alettiin etsiä naisen vapautumisen esteitä ja ehtoja tiedostamattoman kerroksista psykoanalyttisia metodeja hyväksi käyttäen ja uudelleen tulkiten.

ullottuvuutta feministien omasta näkökulmasta etäisyyttä ottaen ja kyseenalaistamatta nykyisen politiikan tutkimuksen mahdollisuuksia tavoittaa feministisen politiikan ydintä. Seuraavassa henkilökohtaisen politiikkaa sen sijaan lähestytään erään feministisen itsekritiikin kautta. Vuosien 1976 ja 1977 aikana keskustelu feminismistä kävi vilkkaana italialaisessa aikakauslehdistössä. Luonteena tälle keskustelulle oli, että sitä kävivät nimenomaan feministit itse. Artikkelit, joihin tässä nojaututaan, ilmestyi *Quaderni Piacentini* -lehdessä vuonna 1977 ja se on yksi viimeisistä tässä feminismin »boomissa» aikakauslehdistössä.

Artikkelin kirjoittajien mielestä feministisessä liikkeessä dualistinen käsitys maailmasta, joka piti henkilökohtaisen ja jokapäiväisen ongelmia poliittisesti irrelevantteina, on korvautunut toisella luonteeltaan osittaisella konseptiolla, nimittäin henkilökohtaisen kokemuksen, tunteen ja privaatin konseptiolla. Nämä kaksi sektoria ovat vaihtaneet paikkaa, mutta jääneet toisistaan erotetuiksi. Henkilökohtaista on analysoitu vain henkilökohtaisen kategorioilla, subjektiivinen on jäänyt rajoittuneeksi subjektiiviseen. Kokonaisvaltaisen ja kollektiivisen dimension etsiminen »henkilökohtaiseen kokemukseen» itsetiedostamisen kautta on pirstoutunut ja jakautunut uudelleen siitä hetkestä lähtien kun törmättiin rationaalisen ja irratiionaalisen, subjektiivisen ja objektiivisen vastakkaisasetteluun naisten itsensä keskuudessa (Bravo ym. 1977, 74).

Naisisen määrittelemisestä erilaiseksi ja positiiviseksi kasvoi naisten välisen homogeenisuuden vaatimus, joka meni paljon pitemmälle kuin naisten tosiasiallinen homogeenisuus olisi edellyttänyt. Kehittyi tendenssi määritellä kaikki naiset positiiviseksi (Bravo ym. 1977, 74).

Vastaavasti miehinen oli kaikkea sitä, mitä naiset eivät ole, mistä he eivät pidä ja mitä he pelkäävät. Sisäiset konfliktit määriteltiin naisia jakavan miehisen heijastumaksi naisissa. Tällainen kaavamaisuus murskaa kirjoittajien mielestä kaikki muut naisten väliset ristiriidat ja latistaa lopulta myös ristiriidan miehisen kanssa siinä määrin kuin miehistä käytetään kaiken selittäjänä. Miehisestä tulee ajaton, tilaton ja historiaaton, joskus se sekoittuu porvarilliseen, joskus feodaaliseen, joskus patriarkaaliseen. Mitä ilmeisimmin miehinen kulkee näiden kategorioiden

kautta, mutta sitä ei voi identifioida näihin kokonaan. Tällöin menettää voimansa yksi feminismin keskeisistä saavutuksista, nimittäin käsitys siitä, että miehinen ei ole kapitalismin tuottama, vaan kyseessä on paljon vanhempi kulttuurista määrittävä periaate. Ennen kaikkea miehinen määrittyy erilaiseksi, muuksi kuin nainen, ei-naiseksi, jolloin nainen palaa merkitsemään ei-miestä. Naisen autonomian tavoittelu muuttuu tarkkaan määrättyksi ja ohjatuksi kokemukseksi, jossa tärkeintä on olla miehisen vastakohta ja siten viime kädessä vielä kerran sen negaatio (Bravo ym. 1977, 75).

Bravon ym. mukaan feministejä vaivaa erilaisen pelko, joka tarkoittaa pelkoa hylätä vanha ja tavoitella uutta, joka vielä suurelta osin on toteutumatta ja kokematta. Tämä johtaa toisaalta minkä tahansa konfliktin pakenemiseen, toisaalta kaikkien voimien keskittämiseen miehisen vastaiseen taisteluun. Kummassakin tapauksessa miehinen, jolle ennen alistuttiin, jonka arvo nyt kielletään, jää määräämään naisten valintoja (Bravo ym. 1977, 75).

Artikkelissa esitetään myös tulkintaa konfliktin välttämistä naisten itsepuolustuksena. Bravon ym. mukaan naisten välisen konfliktin kieltäminen, joka perustuu tietoisuuteen muitten naisille tuottamista kärsimyksistä ja haluun olla tekemättä pahaa toisille naisille, sisältää todellisuudessa myös yhteisen tuen tarpeen ja pelon menettää naisryhmä identifikaation lähteenä ja puolustuksena ulkomaailmaa vastaan. Tällöin päädytään tutkimaan ja kommunikoimaan vain se mikä naisia yhdistää. Itsepuolustus kääntyy itseään vastaan tyrehdyttämällä naisten välisten suhteiden kritiikkiin, ja naisten välinen solidaarisuus itsensä tavoittelemisen prosessissa uhkaa kääntyä solidaarisuuden tavoittelemiseksi, jossa kaikki ristiriidat siirretään naisten välisten suhteiden ulkopuolelle, konfrontaatioon miehisen kanssa (Bravo ym. 1977, 76).

Miten voidaan rakentaa feministinen näkökulma kulttuuriin, jonka naiset historiallisesti ovat kokeneet itselleen ulkopuolisena, miehisenä? Bravon ym. mukaan naisen suhde kulttuuriin poikkeaa miehen näkökulmasta, koska naiset ovat historiallisesti edustaneet luontoa elämän kantajina ja välittäjinä. Siten naiset ovat aina kohdanneet luonnon kysymyksenä tietämyksensä, kun taas miehille luonto on ollut kysymys hal-

lunnasta ja väkivallasta. Naisten on hyväksyttävä tämä luontosuhteensa ja ymmärrettävä, että se on suonut naisille rationaalisen ajattelun luokituksista poikkeavia tietämyksen välineitä. Näiden edellytysten hyväksymisen pitäisi olla lähtökohta projektille, joka pyrkii haltuunottamaan kaikki naisen historiallisesta asemasta erilaisena ja eristettynä tarkkailijana johtuvat positiiviset kyvyt (Bravo ym. 1977, 78).

Historian ja kulttuurin haltuunottamisen ensimmäinen vaihe on sisäisen näkemyksen rakentaminen yhteiskunnallisista ja kulttuurisista muutoksista, siitä miten naiset ovat kokeneet nämä muutokset. Tämä merkitsee sen ymmärtämistä, että naisen todellisuus on luonteeltaan uhrin ja rikostoverin ristiriitaista todellisuutta, joka on ylläpitänyt naisia vastaan olevia arvoja. Tällöin ratkaiseva merkitys on annettava henkilökohtaiselle kokemukselle, on toisin sanoen rekonstruoitava materiaalisien jokapäiväisen elämän historiallinen prosessi, joka on lähes aina ollut ainut dimensio, jonka naiset ovat eläneet. Virallisen historian aika ja tila eivät käy yhteen naisten ajan ja tilan kanssa. Tässä jokapäiväisen historian rekonstruktiossa nainen tavoittaa oman näkökulmansa kulttuuriin ja historiaan (Bravo ym. 1977, 78).

1970-luvun puoliväli oli aikaa, jolloin feminismin »noteerattiin» myös liikkeen itsensä ulkopuolella. Vaikka feministit toisaalta itsekin pyrkivät liikkeen »julkistamiseen», syntyi toisaalta uhka, että feministinen kysymyksenasettelu riistäytyisi liikkeen hallinnasta ja joutuisi mukautumaan miehisen politiikan aikoihin ja kysymyksenasetteluihin. Bravon ym. mukaan feministinen liike oli onnistunut riuhtaisemaan itsensä irti ulkopuolisten tapahtumien aiheuttamasta riippuvuudesta, mutta tämä ei suinkaan merkinnyt, että feministinen liike olisi jo kyennyt luomaan oman aikansa ja rytminsä. Miehisen politiikan aikojen kielto on nähtävä lähtökohtana, taistelun momenttina. Ellei näin tehdä, on vaarana ajautua määrittelemään naisten ajat vielä kerran naisille ulkopuolisten aikojen ehdoilla, aikojen, jotka samalla kuitenkin antavat naisille varmuuden siitä, että on olemassa yleisiä aikoja, jotka voidaan kieltää, joita voidaan kritisoida ja suhteellistaa. Sen lisäksi, että »ulkopuolinen» uhkaa määrätä naisten politiikan aikoja ja rytmejä, on feministisessä liikkeessä jätetty analysoimatta myös toi-

nen ongelma, nimittäin feministisen liikkeen eri sektorien välisten aikojen ristiriidat (Bravo ym. 1977, 81).

Mikä sitten on johtanut feministit toistaiseksi kieltämään nämä ongelmat tai ainakin lykkäämään niiden kohtaamista? Artikkelin kirjoittajien mukaan tämän kiellon takaa löytyy toisaalta konseptio autonomiasta itsepuolustuksena ulkomaailmaa vastaan, toisaalta tunne mukautumattomuudesta politiikkaan yleisenä ja kokonaisvaltaisena, jonka siis pelätään jakavan naiset heidän itsensä kannalta ulkopuolisia kriteerejä käyttäen (Bravo ym. 1977, 81).

Ratkaisu näihin ongelmiin voidaan löytää vain kohtaamalla lopultakin naisten väliset ristiriidat. On toisin sanoen kohdattava erilaisen ongelma, joka yhdistää ja jakaa naiset. Erilaisesta täytyy rakentaa voima, joka voi murskata politiikan miehisen monopolin. Tällöin on toisaalta tehtävä tilit selviksi henkilökohtaisen kanssa, toisaalta kehitettävä kaikki naisen aseman artikulaatiot kohtaavaa teoriaa naisten asemasta. Vaikka tällä tiellä eksplikoituvat monet tähän asti piiloon jääneet erot ja jakautumiset, on se samalla ehto entistä lujemman ja naisista itsestään lähtevän yhteyden rakentamiselle ja kollektiiviselle itseilmalliselle julkisessa (Bravo ym. 1977, 82).

Tämän kirjoituksen alkupuolella esitin, että italialaiset feministit keskittyivät 1970-luvun alkuvuosina naisisen määrittelyyn. Edellä olevan nojalla voidaan sanoa, että määrittelyä hidasti ja vaikeutti kaiken miehisen kieltäminen ja tulkitseminen naiselle vieraaksi ja ulkopuoliseksi. Tällöin ei nimittäin kyetty näkemään »vihollista meissä itsessämme» vaan naisinen uhkasi jatkuvasti määrittyä »hyväksi» vastakohtana miehille »pahana».

Bravon ym. artikkeli kertoo myös feministisen liikkeen ristiriitaisesta suhteesta julkiseen. Henkilökohtaisen politiikka oli johdattanut feministit laajentamaan politiikan alaa henkilökohtaiseen, mutta samalla julkinen uhkasi rajautua politiikan ulkopuolelle. Bravo ym. näkevät ratkaisuna naisten välisten ristiriitojen tunnustamisen ja niiden analyysin. Naisisen maailman kohtaaminen kaikkine ristiriitoineen ja epäsuhteineen nähdään ehtona sille, että naisinen politiikka kykenee kohtaamaan miehisen politiikan itsenäisesti, omista lähtökohdistaan miehille kysymyksiä asettaen. Tällöin on mahdollista välttää fe-

minististä politiikkaa vainoava uhka tulla määritellyksi ulkopuolisten toimesta ja joutua toimimaan miehisen politiikan ehdoilla.

KIRJALLISUUS

- Abbà, Luisa, Ferri, Gabriella, Lazzaretto, Giorgio, Medi, Elena, Motta, Silvia: *La coscienza di sfruttata*. Mazzotta, Milano 1972.
- L'almanacco, luoghi, nomi, incontri, fatti, lavori in corso del movimento femminista in Italia dal 1972*. Edizioni delle donne, Roma 1978.
- Boccia, Maria Luisa, Pitch, Tamara: Movimento femminista, cultura della sinistra e crisi del sistema politico. *Problemi del socialismo*. No 19, settembre—dicembre 1980, (pp. 113—134).
- Bravo, Anna, Del Boca, Daniela, Scaraffia, Lucetta: Gli angeli del personale. Ancora sul movimento femminista. *Quaderni piacentini*. No 62—63, aprile 1977, (pp. 73—87).
- Calabrò, Anna Rita, Grasso, Laura, a cura di: *Dal movimento femminista al femminismo diffuso*. Franco Angeli, Milano 1985.
- Conti Odorisio, Ginevra: *Storia dell'idea femminista in Italia*. Edizioni Rai, Torino 1980.
- Donnità, cronache del movimento femminista romano*. Centro di Documentazione del Movimento Femminista Romano, Roma 1976.
- Ergas, Yasmine: Femminismo e crisi di sistema. Il percorso politico delle donne attraverso gli anni settanta. *Rassegna Italiana di Sociologia*. No 4, ottobre—dicembre 1980, (pp. 543—568).
- Ergas, Yasmine: 1968—79 — Feminism and the Italian Party System. Women's Politics in a Decade of Turmoil. *Comparative Politics*. Vol. 14, 1982, (pp. 253—279).
- Frabotta, Biancamaria, a cura di: *Femminismo e lotta di classe in Italia (1970—73)*. Savelli, Roma 1975.
- Frabotta, Biancamaria, a cura di: *La politica del femminismo*. Savelli, Roma 1976.
- Frabotta, Biancamaria: Contraddizione e trasgressione. Sulla specificità del femminile. *Aut-aut*. No 161, settembre—ottobre 1977 (pp. 67—73).
- Fraire, Manuela: Il movimento delle donne: due passi avanti, uno indietro. *Quaderni piacentini*. No 60—61, Ottobre 1976, (pp. 76—85).
- Fraire, Manuela: Il nostro movimento e il loro. *Quaderni piacentini*. No 64, luglio 1977, (pp. 43—51).
- Fraire, Manuela: La politica del femminismo. *Quaderni piacentini*. No 62—63, aprile 1977, (pp. 194—197).
- Fraire, Manuela: Tra politica della ragione e ragione politica. *Aut-aut*. No 161, settembre—ottobre 1977, (pp. 74—79).
- Friedan, Betty: *The Feminine Mystique*. 1963. Suom. Naisellisuuden harhat. Kirjayhtymä, Helsinki 1967.
- Holub, Renate: Towards a New Rationality? Notes on Feminism and Current Discursive Practices in Italy. *Discourse*. No 4, Winter 1981—82, (pp. 89—107).
- Jallinoja, Riitta: *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet*. Juva 1983.
- Lonzi, Carla: *Sputiamo su Hegel. La donna clitoridea e la donna vaginale e altri scritti*. Scritti di Rivolta Femminile, Milano 1974.
- Menapace, Lidia: Le cause strutturali del nuovo femminismo. *Problemi del socialismo*. No 4, 1976, (pp. 161—176).
- Parvikko, Tuija: *Henkilökohtainen on poliittista — italialaisen feministiliikkeen statu nascenti pyrkimyksenä uuteen naisten väliseen poliittiseen kulttuuriin*. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, Jyväskylä 1986.
- Saarinen, Aino: *Vapautta naisille. Puheenvuoroja naisten historiasta, naisliikkeistä ja teoriasta*. Tutkijaliitto, Jyväskylä 1985.
- Saarinen, Aino: Naistutkimus — frakkiin vai hameeseen? *Poliittikka*. No 4, 1986, (ss. 311—319).
- Spagnoletti, Rosalba, a cura di: *I movimenti femministi in Italia*. Savelli, Roma 1974.

AIKAKAUSLEHDET:

- Donne è bello* 1972.
- Sottosopra* 1973, 1974.
- Sottosopra*, marzo 1976.
- Sottosopra, fascicolo speciale. Alcuni documenti sulla pratica politica*, dicembre 1976.